

Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools

journal homepage: <http://farplss.org>
doi: 10.33531/farplss.2019.6.9

ISSN 2313-7525

Overview of transgenerational mechanisms of cultural imitation

P. Martynenko

G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Article info

Received 16.09.2019

Accepted 30.12.2019

G.S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

martynenkopa@gmail.com

Мартиненко. П.А. (2019). Огляд трансгенераційних механізмів культурного наслідування. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, 36 (6), 68–73.

Martynenko, P. (2019). Overview of transgenerational mechanisms of cultural imitation. Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools, 36 (6), 68–73.

The article discusses transgenerational issues in range of issues of conflict relations of generations. It is noted that the concept of "generation" or "generation" as a social phenomenon is studied in the positivist tradition (A. Kont, H. Spencer, J. S. Mill) and the romantic-historical school (V. Dilthey).

Analyzed that the Humanities on transgenerational issues and analysis of problems of generation highlights several theoretical positions (by S. Anochin): the romantic-idealistic interpretation of "generation" in German historiography of the nineteenth century; spiritual-historical theory; conflict model; structural-functional approach (S. Eisenstadt), this approach is methodologically close to the structural-functional model of society Talcott Parsons; culturological approach (K. Mannheim).

Discusses the interpretation of the phenomenon transgenerational as the conceptual phenomenon of social reality that is fixed within a certain semantic field, at the level of constructs and concepts that structure the social space of the individual.

Our author's position is the understanding that transgeneration is a mechanism for the cultural Genesis and requires consideration outside the subject of research of psychology of the family, as is often seen in modern developments. Transgenerational issues closely connected with the system of ethnic customs and traditions, which act as nucleus of socio-cultural reality and provide a system for the transmission of value-oriented patterns of behavior, and the type of worldview in the culture system. In this sense transgenerational mechanisms provide cultural continuity. Therefore, separation can be represented as a specific method of cultural identification.

In this connection I wish to emphasize the intercultural dimension transgenerational, the operation of which the phenomenon of intercultural communication as presented: communication code communication failure, communication noise, culture shock.

It is proved that the phenomenon transgenerational is conceptually a phenomenon of social reality, which is fixed within a certain semantic field, at the level of constructs and concepts that structure the social space of the individual.

Keywords: *culture; intercultural dimension transgenerational; semantic field; value-oriented patterns of behavior; the problem of generations.*

Огляд трансгенераційних механізмів культурного наслідування

П. Мартиненко

Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної Академії педагогічних наук України

В статті розглядається трансгенераційна проблематика в колі питань конфліктності відносин поколінь. Зазначено, що концепт «покоління», або «генерації» як соціального феномену вивчається в позитивістській традиції (О. Конт, Г. Спенсер, Дж. С. Мілль) і романтико-історичній школі (В. Дільтей).

Проаналізовано, що гуманітарне знання щодо трансгенераційної проблематики та аналізу проблем

Volume 36, Number 6, 2019

покоління виокремлює кілька теоретичних позицій (за С. Анохіним): романтично-ідеалістичну інтерпретацію «покоління» в німецькій історіографії XIX ст.; духовно-історичну теорію; конфліктну модель; структурно-функціональний підхід (Ш. Айзенштадт), цей підхід є близьким методологічно для структурно-функціональної моделі суспільства Т. Парсонса; культурологічний підхід (К. Манхейм).

Розглядається інтерпретація феномену трансгенерації як концептуального феномена соціальної реальності, що фіксується в рамках певного семантичного поля, зокрема на рівні конструктів, уявлень, що структурують соціальний простір особистості.

Наша авторська позиція полягає в розумінні того, що трансгенерація є механізмом культурогенезу і потребує свого розгляду поза предметом досліджень психології родини, як це часто можна спостерігати в сучасних розробках. Трансгенераційна проблематика є тісно пов'язаною з системою етнічних звичаїв і традицій, які виступають як якість ядра соціокультурної реальності та забезпечують систему передачі ціннісно-орієнтованих патернів поведінки, та тип світогляду в системі культури. В такому сенсі трансгенераційні механізми забезпечують культурну спадкоємність. Відтак, сепарація може бути представлена як певний спосіб культурної ідентифікації.

У зв'язку з чим хочемо підкреслити міжкультурний вимір трансгенерації, функціонування якого забезпечують явища міжкультурної комунікації, коло яких представлено: комунікативним кодом, комунікативним збоєм, комунікативним шумом, культурним шоком.

Доведено, що феномен трансгенерації представляє концептуальний феномен соціальної реальності, що фіксується в рамках певного семантичного поля, зокрема на рівні конструктів, уявлень, що структурують соціальний простір особистості.

Ключові слова: культура; міжкультурний вимір трансгенерації; семантичні поля; ціннісно-орієнтовані патерни поведінки; проблем поколінь.

Вступ

Прогресистська ідеологія, яка ґрунтується на пріоритеті новацій над традиціями, знаходить своє соціальне втілення в загостренні та відігранні протиріч між поколіннями, що представляє важливий аспект дослідження феноменології трансгенерації.

Доречно відзначити, що трансгенераційна проблематика, як правило, сягає кола питань конфліктності відносин поколінь. Відповідне уявлення, як стереотип, існує на рівні буденної свідомості, втіленої в різних сферах суспільного дискурсу, зокрема в міфології, релігії тощо.

Проблема трансгенераційних патернів особистісної детермінації представлена в широкому колі філософсько-культурологічних досліджень. Так, згідно Ф. Ніцше напругу між поколіннями створює антропологія «третьої людини», що виходить за межі існуючих традицій, відтак в динаміці поколінь відбувається постійне заперечення віджилого і творення новаторського, так пояснюється рух історії в цілому. Когерентними в смисловому і часовому діапазоні теоріям «конфлікту поколінь» виявилися теорії контркультури (Дж. М. Інгер, Т. Роззак, Ч. А. Рейч)¹.

Достатньо змістовною виглядає концепція динаміки поколінь Н. Хоува і У. Стросса², відповідно до якої трансгенерація може розглядатися як негативна комплементарність поколінь-архетипів, які змінюють один одне, розвиток конфліктної тенденції яких, можна виявити в теорії «подвійної послання» (double blind), що виникла в рамках психіатрії та нині інкорпорованої в філософський дискурс (Р. Жирар).

Слід зазначити, що концепт «покоління», або «генерації» як соціального феномену вивчалася в позитивістській традиції (О. Конт, Г. Спенсер, Дж. С. Мілль) і романтико-історичній школі (В. Дільтей). В той

же час синтетичну, всеосяжну теорію поколінь і їх динаміки запропонував К. Мангейм³.

Відомо, що людина як соціальна істота формується в системі соціальних відносин, під впливом культурно-історичного середовища, інтеріоризації цінностей, перетворюючи їх в реальність власного внутрішнього світу (Б. Ананьев, Л. Виготський, М. Мясищев, С. Рубінштейн). Формування індивідів певної групи поколінь, забезпечують загальні механізми їх соціалізації та ідентичності соціально-історичного досвіду, наслідком чого є схожість ряду світоглядних і особистісних характеристик, а також поведінкових проявів⁴.

Проте пропри значні дослідження феномену трансгенерації поза належною увагою лишаються питання культурального виміру наслідування, що і зумовило дійсне дослідження.

Мета статті полягає у узагальненні теоретико-методологічних засад та підходів до проблеми трансгенераційності в культурно-психологічному вимірі.

Виклад основного матеріалу

Гуманітарне знання щодо трансгенераційної проблематики та аналізу проблем покоління виокремлює кілька теоретичних позицій (за С.Анохіним) – рис. 1⁵:

- романтично-ідеалістичну інтерпретацію «покоління» в німецькій історіографії XIX ст. Для неї властиве хронологічне розуміння покоління, або "закон трьох поколінь". Основною одиницею періодизації історії є сторіччя, яке належить до трьох людських поколінь;

- духовно-історична теорія (Х. Ортега) яка визначає, що "покоління не жменька видатних особистостей і не маса випадкових індивідів ровесників,

а свого роду динамічний компроміс між масою і індивідом, якісно нова інтегруюча сила". Ортега порівнює покоління з караваном;

- конфліктна модель (Р. Дарендорф, Л. Козер та ін.) – визнає конфлікт поколінь закономірним явищем, необхідним для розвитку і існування суспільства в цілому в боротьбі за оволодіння владними ресурсами для задоволення пріоритетних потреб;

- структурно-функціональний підхід (Ш. Айзенштадт) згідно якого поколінська група визначається як система позицій і ролей. Роль в такому сенсі виступає як одиниця структурної міжпоколінської взаємодії, що регулює поведінку. Цей підхід є близьким методологічно для структурно-функціональної моделі суспільства Т. Парсонса;

- культурологічний підхід, який дозволяє осмислювати протиріччя способу життя, цілей, мотивів поведінки, аналізувати субкультуру протесту, протиріччя соціального успадкування та наступності культур (К. Манхейм).

Рис. 1. Гуманітарне знання узагальнення трансгенераційної проблематики

В дослідженні трансгенераційної проблематики особливого сенсу набуває застосування компаративістського аналізу, соціального конструктивізму, регресивно-прогресивної методології П. Рікера та тезаурусного підходу до феноменології трансгенерації. Зокрема використання теорії соціального конструкціонізму П. Бергера, Т. Лукмана дозволило Є. Сидорову встановити специфіку процесу становлення особистості в контексті її взаємин з медіаторами досвіду - первинними і вторинними «значущими іншими». Такий підхід забезпечує розуміння процесу взаємодії людини і середовища як активного конструювання реальності «з себе», тобто як процес екстерналізації досвіду, що на нашу думку є достатньо обґрунтованим.

Щодо регресивно-прогресивної методології трансгенераційних досліджень стало можливим трактувати соціокультурні уявлення (символи, теорії) як одночасно пояснювальні і конститутивні елементи

реальності. Даний метод був застосований Є. Сидоровим щодо аналізу теоретичних, міфологічних і релігійних уявлень, а також в аналізі творів мистецтва, що розкривають смислові конотації трансгенераційної конфліктності.

Важливою тезою цитованого дослідження є також інтерпретація феномену трансгенерації як концептуального феномена соціальної реальності, що фіксується в рамках певного семантичного поля, зокрема на рівні конструктів, уявлень, що структурують соціальний простір особистості.

Наша авторська позиція полягає в розумінні того, що трансгенерація є механізмом культурогенезу і потребує свого розгляду поза предметом досліджень психології родини, як це часто можна спостерігати в сучасних розробках. В такому контексті нам імпонує методологія дослідження Н.Яричева^{vi}, яка передбачає «філософсько-історичний та системний підходи, що розкривають еволюцію, зміст і розвиток культури як суспільного феномену». Відтак феномен трансгенерації має динамічний механізм конфлікту, на нашу думку конфлікту сепарації. Тому, осмислення соціокультурної характеристики відносин в системі поколінь, в тому числі конфліктної детермінації являє собою актуальне дослідницьке завдання, що вимагає свого вирішення.

Оскільки детермінація трансгенераційного конфлікту неминуче пов'язана з проблемою сепарації, наукову цінність представляють наступні тези дослідження Н. Яричева, зокрема щодо соціокультурних підстав і природи конфліктів, взаємовідносин в системі традиційної культури та конфлікту, пов'язаного з культурною модернізацією та соціокультурних тенденцій толерантності в традиційній культурі.

Слід також зазначити, що відносини між поколіннями завжди характеризуються наявністю загальної соціокультурної платформи. Так, наприклад, у традиційних або змішаних культурах вагоме місце займає вікова ієрархія, завдяки якій відносини набувають системного характеру.

Трансгенераційна проблематика є тісно пов'язаною з системою етнічних звичаїв і традицій, які виступають як якість ядра соціокультурної реальності та забезпечують систему передачі ціннісно-орієнтованих патернів поведінки, та тип світогляду в системі культури. В такому сенсі трансгенераційні механізми забезпечують культурну спадкоємність. Відтак, сепарація може бути представлена як певний спосіб культурної ідентифікації.

В дослідженні О. Васової^{vii} представлено узагальнення механізмів сепарації, асиміляції та інтеграції як способів культурної ідентифікації, яка, відсилає нас до проблеми екстралінгвістичної ситуації. Таким чином ми надходимо висновку, що трансгенерація взаємообумовлена та опосередковується лінгвістичним виміром. Екстралінгвістична ситуація за І.Торсуевою представляє собою «сукупність умов, в яких розгортається акт висловлювання (в усній або письмовій формі). Під цим слід розуміти одночасно фізичне і соціальне оточення, образ, який співрозмовники створили про це оточення; ідентичність співрозмовника; уявлення кожного про

інших; події, які передували акту висловлювання і особливо обмін репліками».

В цілому, ми маємо на меті з'ясувати можливості розгляду трансгенерації в системі комунікативної (навіть, мовної) поведінки, обумовленої соціальним символізмом (символіка предметів, дій, вчинків людей). У зв'язку з цим хочемо підкреслити міжкультурний вимір трансгенерації, функціонування якого забезпечують явища міжкультурної комунікації, коло яких представлено:

комунікативним кодом,
комунікативним збоєм,
комунікативним шумом,
культурним шоком.

Прокоментуємо основні визначення (рис. 2).

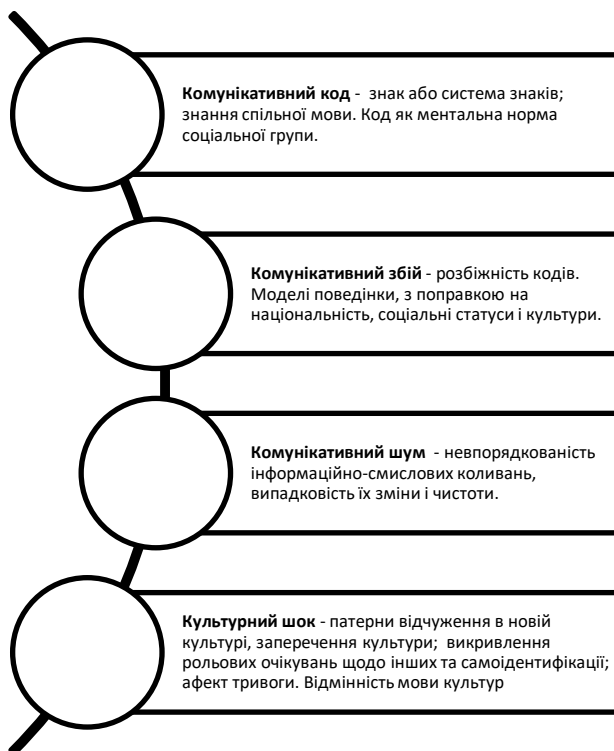

Рис. 2. Комуникативний механізм трансгенерації

Комуникативний код розглядається як певний знак або система знаків, що забезпечують фундаментальні комунікативні функції. Певною мірою, кодом може бути знання спільної мови. Важлива теза цього підходу полягає в розумінні коду як ментальної норми соціальної групи, що демонструє їх спільність. В цьому ми бачимо, так би мовити, **комуникативний механізм трансгенерації**, який передбачає уніфікацію системи.

Комуникативний збій виникає через розбіжність кодів, яка виявляється в різних моделях поведінки, з поправкою на національність, соціальні статуси і культури.

Комуникативний шум характеризується непорядкованістю інформаційно-смыслових коливань, випадковістю їх зміни і чистоти. В тансгенераційному механізмі наслідування «шум» перешкоджає функціонуванню «коду».

Культурний шок певною мірою є стресогенним впливом інших зразків та моделей інших культур на суб'єкта. Симптоми культурного шоку, що обумовлюють трансгенерацію, детермінують патерни відчуження в новій культурі, заперечення культури; викривлення ролевих очікувань щодо інших та самоідентифікації; афект тривоги, що переходить в обурення й огиду після усвідомлення культурних відмінностей. Відповідно, головною причиною культурного шоку є відмінність мови культур.

В цьому контексті достатньо цікавим виявляється питання дослідження трансгенераційних патернів наслідування мови етносу, мови традицій. Згідно функціоналістського напрямку традиція визнається як система, яка відновлює культуру, забезпечує основи соціокультурного досвіду, що також пояснюється наявністю інтегративної функції традиції. Згідно Е. Дюркгейма, традицію вживають для позначення трансляції, передачі, можемо припустити, мови культури.

Посилаючись на С. Айзенштадта, «традиція є невід'ємним елементом будь-якої соціальної культури: як самого суспільства в цілому, так і кожного її елементу окремо».

Разом з тим А. Малкандуєв^{viii} наголошує на важливій ознаці традиції, як її збереженості міжпоколінською громадською думкою, що забезпечує її представленість. Ця теза є вкрай важливою щодо нашого дослідження. Автор надійшов висновку про те, що традиції та звичаї етнічної культури представляють цілісну систему, а окремі традиції виступають як підсистема. Виникнення і становлення традиції як елемента і як підсистеми йдуть в далеке минуле до джерел збереження. Автор визначає, основні специфічні, національно-психологічні особливості етносів, зміст яких доречно екстраполювати на контекст механізму трансгенерації, а саме: побутування високого морального авторитету старших за віком, певною мірою, авторитарність, особливо дбайливе ставлення до фамільно-родової честі, специфічні особливості національної самосвідомості, зокрема визначається регіональна ідентичність та інші аспекти, що сприяють збереженню традиційного характеру моральної культури, цінності якої враховуються і використовуються в теперішній час в процесі духовного відродження. Підкреслюється, що значною частиною культури є звичаї і традиції етносу, які пов'язані з відносинами людини до людини, суспільству, родині, природі.

Разом з тим, система традицій має свою структуру, певну будову. Під будовою системи автор розуміє структурні різноманіття традицій етнічної, в першу чергу моральної культури. На нашу думку наступні положення відповідної тези розкривають окремі об'єкти трансгенерації: традиції старшинства, гостинності, традиції сусідських кровноспоріднених відносин і взаємин, звичай шанобливого ставлення, тощо. Визначено соціальні функції: регулятивна, інтегруюча, трансляційна, соціалізація, гуманістична, інформаційна, які сприяють формуванню цілісності системи. Все це, на нашу думку складає зміст трансгенераційних процесів.

Наступні положення досліджень А. Малкандуєва розкривають системотворчі фактори етнічної моральної

культури. Наші дослідження щодо проблеми трансгенерації підтверджують важливе місце моралі, як одного з об'єктів трансгенерації. Щодо факторів культури автор визначає наступні: мета як інтегратор системи; розуміння ідеї про ідеальну особистість; час, період в їх становленні; загальний культурний рівень розвитку етносу; міжпоколінська громадська думка; соціальна пам'ять етнічної, національної самосвідомості; національна ідея (рис. 3).

Рис. 3. Системотворчі фактори трансгенерації етнічної моральної культури

Трансгенераційна тематика виступає важливим методологічним підходом до дослідження проблем політичного дискурсу^x.

Численні аспекти теми політичного впливу поколінь отримали своє висвітлення в контексті проблем соціально-політичної стратифікації, конфлікту тощо^x. С. Анохін зазначає, що саме у XIX ст. поняття покоління вперше стало предметом теоретичного аналізу в соціальному знанні поза сімейно-генеалогічного контексту як соціально-історичне явище. Відомо, що Д.С. Міль всі історичні зміни прямо або побічно пов'язує зі зміною поколінь. На його думку, міра впливу минулих поколінь - один з головних чинників соціальної еволюції. З огляду на ці положення ми припускаємо трансгенераційний механізм соціальної еволюції.

С. Анохін зазначає, що саме Ж. Дромель виділяє поняття політичного покоління. За "законом поколінь" Дромеля панування одного покоління триває 16 років, після чого влада переходить до наступного покоління. Протягом цього терміну наступне покоління завершує своє політичне утворення і починає критику попередників; соціальний ідеал нового покоління вище і в якихось відносинах протистоїть ідеалу попередника. А. Курно акцентує увагу на спадкоємності поколінь. С. Анохін цікаво аргументує, що в суспільстві всі вікові групи є перемішаними, і всі переходи поступовими; покоління, тому, співіснують і взаємодіють. Слід також згадати про позицію Г. Рюмеліна вводить кількісне поняття протяжності покоління, визначаючи його як середню вікову різницю між батьками і дітьми в даний період, протяжність покоління не однакова в різних країнах і залежить від середньої тривалості життя, народжуваності та інших факторів. А це впливає на темп історичних змін. Власне темп історичних змін може складати окремий об'єкт трансгенераційного процесу.

Цікавими є дослідження моделей економічної поведінки на рівні поняття «трансгенераційного підприємства» в контексті організаційної психології

(Ismail, H. N., Mohd Puzi, M. A., Banki, M. B., & Yusoff, N.)^{xi} Встановлено фактори, що впливають на успішність сімейного бізнесу у трансгенераційному підприємстві. Автори зазначають, що з точки зору соціально-емоційного капіталу, аспект приналежності до родини з подальшими пріоритетами сімейного добробуту, зміна структурної генерації, контекстна вбудованість, відношення, неформальне прийняття рішень та дружнє робоче середовище впливають на успіх сімейного бізнесу на трансгенераційних підприємствах.

В подібній площині досліджень сімейного бізнесу введено цікаве поняття трансгенераційних намірів – планів передачі управління бізнесом майбутнім поколінням. Автори дослідження Williams, D. W., Zorn, M. L., Crook, T. R., & Combs, J. G. ^{xii} встановили, що на трансгенераційні наміри впливає розгляд чинним лідером факторів, пов'язаних із трьома підсистемами (бізнес, право власності та сім'я), які лежать в основі системи сімейного бізнесу.

Важливим акцентом дослідження трансгенераційної проблематики є визначення динаміки та наслідування цінностей^{xiii}. Ю. Стригунов розкриває проблему культурно-ціннісної спадкоємності поколінь в системі соціальної єдності, зокрема визначає, що динаміка соціальних настроїв і змін ціннісних орієнтацій молодого покоління в співвіднесеності з ціннісною структурою старшого покоління є показником соціокультурної динаміки суспільства.

Близькою за змістом до трансгенераційності є феноменологія міжпоколінності. Окремі дослідження в цьому контексті присвячено етно-психоаналітичному лікуванню депресії ^{xiv}, трансгенераційній наркоманії^{xv}, трансгенераційного ефекту раннього стресу по материнській та батьківській лінії на явища, пов'язані з тривогою та здоров'ям^{xvi}.

Співвідношення динамічних та змістовних характеристик міжпоколінного зв'язку, за визначенням М. Сапоровської^{xvii} визначає чотири основні види відносин - «Ухвалення поколіннями один одного», «Збереження сімейної пам'яті», «Напруженість відносин», «Відчуження поколінь».

Вчена зазначає, що міжпоколінний зв'язок має динамічні і змістовні характеристики, співвідношення яких є протилежними полюсами двох континуумів - сили (інтеграції / дезінтеграції) і змісту (відтворення / спадкоємності). Цікавою є теза авторки щодо того, що міжпоколінний зв'язок як показник спільності поколінь в сім'ї, є заснованим на механізмах трансгенерації (тобто передачею і прийняттям елементів досвіду в напрямку від предків до нащадків) і префігурації (прийняттям предками елементів досвіду нащадків).

В такому контексті, зазначається, що трансгенерація представлена міжпоколінним відтворенням заснованим на неусвідомлюваних механізмах наслідування та ідентифікації. В той час як префігурація спрямована на активізацію адаптивних потенціалів представників старших поколінь, що сприяє зміцненню і розвитку міжпоколінних відносин в сім'ї.

М. Сапоровська узагальнює наступні закономірні тенденції трансгенерації в сім'ї:

- когнітивно-поведінкові патерни трансгенеруються більшою мірою, ніж соціальні уявлення;

- частіше трансгенеруються досвід матері, ніж батька;
- більш чутливими до трансгенераційних процесів є жінки;
- по чоловічій лінії відтворюються особливості розподілу влади в системі, а по жіночій лінії - особливості емоційної дистанції;
- чоловіки в родині відтворюють особистісні риси, які проявляються в міжособистісних контактах, а жінки - риси, що характеризують і ставлення до інших людей, і до діяльності;
- схожість соціальних установок (подружніх, батьківських) в різних поколіннях є показником ціннісно-сислової єдності сім'ї і сприяє інтеграції сімейної групи;
- ціннісну єдність в родині більш виражено по жіночій лінії (бабуся, мати, дочка), ніж по чоловічій лінії (дід, батько, син);
- уявлення про чоловіків і жінок в сім'ї передаються з покоління в покоління.

Висновки

Проблема трансгенераційних патернів соціальної детермінації представлена в широкому колі філософсько-культурологічних досліджень.

Людина, як соціальна істота формується в системі соціальних відносин, під впливом культурно-історичного середовища, інтеріоризації цінностей, перетворюючи їх в реальність власного внутрішнього світу. Формування індивідів певної групи поколінь, забезпечують загальні механізми їх соціалізації та ідентичність соціально-історичного досвіду, наслідком чого є схожість ряду світоглядних і особистісних характеристик, а також поведінкових проявів.

Феномен трансгенерації представляє концептуальний феномен соціальної реальності, що фіксується в рамках певного семантичного поля, зокрема на рівні конструктивів, уявлень, що структурують соціальний простір особистості.

Перспективи подальших пошуків полягають в створенні концептуальної моделі трансгенераційних процесів генези та структурування етнічної ідентичності особистості.

Література / References

- i Roszak, Th. (1995). *The Making of a Counterculture: Reflections on the Technocratic Society and its Youthful Opposition*. L.A.
- ii Howe, N. Strauss, W. (2000). *Millennials rising the next great generation*. Vintage Books.
- iii Sidorov, E.S. (2014). *Mezhpokolencheskaya konfliktnost` kak fenomen i predstavlenie: sotsial`no-filosofskij analiz*. Dissertacziya kandidata filosofskikh nauk. Krasnoyarsk.
- iv Khoang Tkhan` Tkhuji (2003). *Osobennosti mezhpokolencheskogo vzaimodejstviya v sovremenny`kh rossijskom i v`etnamskom obshhestvakh*. Dissertacziya kandidata psikhologicheskikh nauk. Moskva.
- v Anokhin, S.V. (2003). *Pokolenie kak sub`ekt politicheskogo processa v sovremennoj Rossii*. Dissertacziya kandidata politicheskikh nauk. Moskva.
- vi Yary`chev, N.U. (2007). *Mezhpokolencheskie otnosheniya i konflikty` v tradicijnoj kul`ture chechenczev*. Dissertacziya kandidata filosofskikh nauk. Belgorod: Belgorodskij gosudarstvenny`j universitet.
- vii Vaseva, O.Kh. (2011). *Romany` U.M. Tekkerea "Istoriya Genri E`smonda" i "Virginczy`": osobennosti funkcionirovaniya mezhkul`turnoj kommunikaczii*. Dissertacziya kandidata filologicheskikh nauk, Magnitogorsk.
- viii Malkanduev, A.M. (2005). *Sistemnost` tradicij e`tnicheskoj kul`tury`*. Dissertacziya doktora filosofskikh nauk. Nal`chik.
- ix Attias-Donfut, Claudine *Sociologie des generations*. - Paris, 1988; Braungart R.B., Braungart M. *Life course and generational politics*. New York, London, 1993;
- Crete J., Favre P. *Generations et politique / Paris, 1989*.
- x Anokhin, S.V. (2003). *Pokolenie kak sub`ekt politicheskogo processa v sovremennoj Rossii*. Dissertacziya kandidata politicheskikh nauk. Moskva.
- xi Ismail, H. N., Mohd Puzi, M. A., Banki, M. B., & Yusoff, N. (2019). *Inherent factors of family business and transgenerational influencing tourism business in Malaysian islands*. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 17(5), 624-641. doi:10.1080/14766825.2018.1549058
- xii Williams, D. W., Zorn, M. L., Crook, T. R., & Combs, J. G. (2013). *Passing the torch: Factors influencing transgenerational intent in family firms*. *Family Relations*, 62(3), 415-428. doi:10.1111/fare.12016
- xiii Strigunov, Yu.V. (2009). *Mezhgeneraczionny`e otnosheniya v sovremennom rossijskom obshhestve: dinamika czennostej starshego pokoleniya i molodezhi*. Dissertacziya kandidata sociologicheskikh nauk. Novocheboksak.
- xiv Papageorgiou, M. (1995). *Care of the deceased as therapy for the living*. [SOIGNER LES MORTS POUR GUERIR LES VIVANTS] *Champ Psychosomatique: Medecine Psychoanalyse Anthropologie*, 36(2-3), 45-55. Retrieved from www.scopus.com
- xv Moss, H. B., Vanyukov, M., Majumder, P. P., Kirisci, L., & Tarter, R. E. (1995). *Prepubertal sons of substance abusers: Influences of parental and familial substance abuse on behavioral disposition, IQ, and school achievement*. *Addictive Behaviors*, 20(3), 345-358. doi:10.1016/0306-4603(94)00077-C
- xvi Kinnally, E. L., Gonzalez, M. N., & Capitanio, J. P. (2018). *Paternal line effects of early experiences persist across three generations in rhesus macaques*. *Developmental Psychobiology*, 60(8), 879-888. doi:10.1002/dev.21771
- xvii Saporovskaya, M.V. (2013). *Psikhologiya mezhpokolenny`kh otnoshenij v sem`e*. Dissertacziya doktora psikhologicheskikh nauk. Kostroma.